

BEN, “KENDİ KARŞITINI YARATARAK VAROLMAK” DİYALEKTİĞİNİ ŞERİF MARDİN’DEN ÖĞRENDİM...

Münir Aktolga
Eylül 2017

“Osmanlı’dan Bu Yana Türkiye’de Kapitalizmin Gelişme Diyalektiği, Dördüncü Bölüm, 1950 Devrimi”... <http://www.aktolga.de/m40.pdf> Bu çalışma 2011’de <http://www.aktolga.de/> yayınlanmıştır. Aşağıdaki yazı oradan bir bölüm...

Burada altını çizmeye çalıştığım nokta, devlet eliyle-devleti kurtarmak amacıyla-yukardan aşağıya doğru bir toplum mühendisliği harikası olarak gerçekleştirilen “Batılılaşma” sürecimizin (tamamen bize özgü bir tarihsel devrim olayının) daha sonra, nasıl olupta, adım adım Anadolu kapitalizmi adı altında aşağıdan yukarıya doğru kendi diyalektik inkarını yarattığıdır...

Diyalektik üzerine uzun yıllar süren çalışmalarım aslında beni bu süreci kavramak için hazır hale getirmişti; ama Şerif Mardin’i keşfettiğim zaman işin söze dökülmesi sürecinde, “işte tam da bu diyerek” ona sarılmıştım...

Sadece bu da değil tabi, bunun dışında ben ondan Batı toplumlarının tarihsel gelişme süreci içinde “sivil toplum”un ne olduğunu, ne anlama geldiğini de öğrendim... Batı’da yerleşik toplum zemininde kent-site gerçeğini temel alarak aşağıdan yukarıya doğru gelişen sivil toplumun, bizde, yukardan aşağıya doğru gelişen tarihsel devrim sürecinin diyalektik anlamda inkarı olarak nasıl geliştiğini kavramamda Şerif Mardin çok büyük rol oynadı...

Yıldırım diyor ki, “İkinci Sezonu Şimdi Kim Yazacak”? Kim bilir belki de o çoktan yazılmıştır da, şu an o senaryonun öngördüğü süreçtir izlediğimiz!..

Evet, “Osmanlı’dan Bu Yana Türkiye’de Kapitalizmin Gelişme Diyalektiği, Dördüncü Bölüm, 1950 Devrimi”nden...

“Şimdi, bu çalışmanın belki de en önemli kısmına geldik! Beni, ta o ilk başlarda, 1973 Martında bu çalışmaya yönelten, “o anlaşılmaz diyalektiğin” açıklanmasına geldik! **Nasıl olmuştur da, yukardan aşağıya o “Batılılaşma” süreci, kendi inkârı olan bir Anadolu sivil toplum potansiyelini yaratabilmiştir? Ucu, bugün halâ Türkiye Cumhuriyetine kadar bile uzanan bu diyalektik nasıl bir diyalektiktir?**

Olayı çözdükten sonra, tabi herşey çok basit görünüyor! Ama o “çok basit” olanın anlaşılabilmesi için yıllar geçti! Cevap şöyle: **Ortaçağ Avrupasında feodaller kent toplumu olarak sivil toplumu nasıl yarattıysa, bizim Batıcı Devlet sınıflarımız da, Anadolu sivil toplumunu gene aynı şekilde, aynı diyalektiğe tabi olarak yaratmışlardır! Yaratmışlardır, çünkü bu kez (gene Devleti kurtarmak güdüsüyle) yaratmak zorunda kalmışlardır!**

Örneğin, Ortaçağ'da bir kentin kurulması olayını ele alalım. Bir feodal bey neden kent kurucu oluyordu? Feodalizmle, kapitalizmin ana rahmi kent arasındaki ilişki ne idi? Feodal bey, bir kenti kurarken kendi ipini çektiğinin farkında mıydı? Ya da, kenti kurarken, intihar etmek için, kendini yok etmek için mi yapıyordu bunu? Tabii ki hayır! O an onun tek düşündüğü kendi çıkarı idi. Kent kurulacak, ticaret gelişecek, o da bundan yararlanacaktı. Pazardan vergi alacak, kendi tüketim ihtiyaçlarını daha kolay temin edecekti vs. Bir de tabi, sistemin kendi içindeki çelişkiler açısından, köylülerin-serflerin, yani kendi karşıtlarının dışında, onlara karşı kendisini güçlendirecek, onlara bağımlı olmaktan kurtaracak, altın yumurtlayan bir tavuk gibi, sırf kendisine tabi bir alternatif, bir çıkış yolu olarak görüyordu onu-kent'i-. İşte, kendi "inkârını" yaratma olayı budur.

Başka bir örnek verelim. Burjuvaziye ele alalım. Bugün burjuvalar "araştırma-geliştirme" çalışmalarına milyarlarca dolar yatırıyorlar. Neden? Yeni bilgilerin üretilmesine yol açarak, bu bilgileri kullanıp, rekabette üstte kalabilmek, daha çok kâr elde edebilmek için değil mi?. Ama her yeni bilgi, pratikte, üretici güçlerin biraz daha gelişmesine yol açıyor. Ve giderekten o hale geliyor ki, kapitalistler, daha çok kâr elde edebilmek için, işçilerin yerine mümkün olduğu kadar makineleri, robotları kullanmaya başlıyorlar. Başlangıçta müthiş birşey bu tabi! Ne grev var, ne hasta olmak! Her bir robot, altın yumurtlayan bir tavuk onlar için! Ama bir düşününüz şöyle, nereye gidiyor bu işin sonu diye! İlerde, işçilerin yerini büyük ölçüde robotlar aldığı zaman nasıl kâr elde edecek kapitalist! Kâr olayı, işçinin sırtından kazanılan artı değerle ilgili birşey değil mi, işçinin yerini robot alınca kâr da ortadan kalkar! Kâr olmayınca da kapitalist olmaz! Kapitalizm kendi inkârını yaratmaktadır. Modern komünal topluma giden yol böyle inşa ediliyor...

Tekrar Osmanlının ve Cumhuriyet Türkiyesinin Batılılaşma sürecine dönüyoruz. Evet, nasıl olmuştur da bu süreç zamanla kendi diyalektik inkarı olarak bir Anadolu kapitalizminin ortaya çıkmasına neden olmuştur?

Burada birbiriyle içiçe, birbirini tamamlayan iki süreçle karşılaşırız. Bunlardan birincisi açıktır. Batı kültürüne göre yeni insan tipleri ve yeni bir toplum yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu demektir ki, yeni insan tipleriyle yeni bir yaşam biçimi topluma egemen kılınacaktır. Bu amaçla sistemin içinde Batı'dakilere benzer kurumların oluşturulmasına çalışılır. Meşrutiyetin ilanı, Tanzimat Fermanı, Parlatmentonun oluşması, bankaların kuruluşu, Batıdakilere benzer yeni yasaların çıkarılması vs. bütün bunlar hep tepedeki batıcı bürokratların yeni bir sistem yaratabilmek için başvurdukları etkinliklerdir.

"Bunlar, sivil kurumların Türkiye'de bulunmadığının ve bunun da kendilerini, fikirlerini tatbik imkanı az olan sosyolojik bir yapı ile karşı karşıya bıraktığının farkındaydılar. Bundan dolayı gerek ittihatçılar, gerek Kemalistler bu ara'yı temsil edecek kurumları (bankalar vs.), sınıfları (ticari ve endüstri burjuvazisi) ve yasaları (Cumhuriyetin Medeni Kanunu ve Ticaret Yasaları) temellendirmeye çalıştılar. İlginç olan ve kurumsal sosyolojinin üzerinde durması gereken gelişme, "sivil toplum" kurucusu olarak tanımlayabileceğimiz bu yeni yapıların, uzun vadede Kemalistler tarafından değil, fakat dindar Müslümanlar tarafından zaptedilmiş olduklarıdır".¹

1 Şerif Mardin. (1999). "Din ve İdeoloji." İletişim Yayınları, İstanbul.

Yani Şerif Mardin diyor ki; batıcı Devlet Sınıfı kendine bir kitle temeli yaratarak kendi dünya görüşüne göre yeni bir toplum inşa edebilmek için (kendisine bağlı, batıcı-Devletçi bir kapitalist toplum yaratabilmek için) Batı'da kapitalist sistem içinde varolan kurum ve kuralları yukardan aşağıya doğru Türkiye Toplumunu içinde oluşturmaya çalışır. Bunu yaparken onun amacı "cahil" geleneksel İslamcı Reaya'yı-muhalefeti eriterek yok etmek, insanları bu yeni kurum ve kuralların-ilişkilerin içinde kendi dünya görüşüne göre yeniden şekillendirmektir (Osmanlı bu işleme "devşirmecilik" diyordu). Örneğin bankacılık sistemini ele alalım: Bankayı kurdun, bu kolay. Başına da kendi görüşüne uygun Devletçi bir müdür, personel vs. atadın. Bu da kolay! Peki kime hizmet verecekti bu banka? Senin o "cahil"-geleneksel İslamcı insanlarına değil mi? Köylü Mehmet ağaya krediyi verdin, işleri iyi gitti. Seneye daha büyük bir kredi.. gübreydi, yeni makinalardı derken al sana işte bir Anadolu kapitalisti! Aynı süreç ticaret ve sanayi kapitalizminin gelişimi açısından da geçerlidir. Kapitalistleşmek mi diyordun, al sana işte kapitalist! Hem de aslan gibi, dini bütün, yerli mi yerli bir Anadolu kapitalisti! Böyle gelinir 1950 lere. DP bu sürecin ürünü olur.

Bu da, "Yaşanılmaya Başlanan Süreç Devrimin İkinci Aşamasına İlişkindir" (2015) başlıklı yazının linki!.. <http://www.aktolga.de/a64.pdf>
